

Genieten in o

Door: Jos Korsten

Ze kijken iedere week uit naar de vrijdagmiddag. Mijn leerlingen van groep 8. Dan is het in het laatste schooluurtje stevast 'genieten in de schooltuin'. Als het zover is gaat het raam open. Er wordt een opstapje neergezet en dan gaat iedereen door het raam de schooltuin in via een zelfgebouwd tegeltrapje aan de andere kant.

Het verbaast me iedere keer weer hoe gemakkelijk bijna iedereen daarna zijn weg vindt. Een groep leerlingen gaat naar groep 4 om daar bij wekelijkse toerbeurt een vijftiental leerlingen op te halen voor een rondleiding met opdrachten. Andere leerlingen lopen naar het gereedschapshok om daar de schoppen, schoffels, mesjes, snoeischaars en harken te halen om hun adoptieplek te gaan verzorgen. Sommigen besluiten om er een spelactiviteit van te maken: ze halen een dambord of een gezelschapsspel en nodigen een klasgenoot uit om samen in het theater of op een van de vele andere zitplekken een potje te spelen. Er zijn er ook, die een droogpers meenemen om mooie bloemen, bladeren en grassen te gaan drogen of het tasje met jeu de boules ballen ophalen om gebruik te maken van onze nieuwste aanwinst: de jeu de boulesbaan.

En natuurlijk zijn er ook, die het even niet weten. Die komen aan mij vragen wat ze kunnen doen. Maar ook zij gaan na wat tips aan de slag. Binnen de kortst mogelijke tijd heerst er daarna een sfeer, die niet anders kan worden omschreven dan als 'hier is iedereen echt aan het genieten'.

De schooltuin die we hebben is niet in een vloek en een zucht gepland en ontstaan. Al in 1996 is er mee begonnen. Het was in die tijd, dat op enkele plaatsen in Nederland leerkrachten tot Natuur en Milieu coördinatoren werden opgeleid. Ik was één van hen. Onder de bezielende leiding van schooladviesmedewerker Ad Marchand zetten we met 12 collega's de eerste stappen op weg naar een andere vorm van natuur en milieuonderwijs: NME.

We vermoeden toen al dat het niet gemakkelijk zou worden, maar we besloten het er op te wagen. Ook na de cursus bleef een aantal van ons - tot op dit moment! - bij elkaar om gezamenlijk plannen te ontwikkelen, lessen uit te proberen, studiereizen te maken en bij toerbeurt op elkaars scholen te vergaderen om zo op de hoogte te raken van mogelijkheden en knelpunten ter plekke.

Eén van de speerpunten tijdens en na de cursus was de ontwikkeling van educatieve schooltuinen. Voor mij lag daarin een uitgelezen kans. Naast onze school lag al jaren een nauwelijks gebruikt grasveld van ongeveer 30 x 30 meter, dat vroeg om een andere invulling. In overleg met collega's en leden van de ouderraad heb ik daar toen een schooltuinplan voor ontwikkeld. Wat voor mij als een paal boven water stond was dat het een soort openluchtlokaal moest worden. Met een theater, waar groepen zich konden verzamelen. Met talloze hoeken, waar leerlingen in kleine groepjes zouden kunnen werken. Met kleine vijvertjes en een sloot. Met verschillende sferen, variërend van licht tot donker, van open tot dicht, van hoog tot laag en van eenvormig tot veelsoortig. Dit alles daarbij in een logisch verband met tussenliggende paden van allerlei verschillende soorten materiaal.

Nadat de schetsplannen aan alle ouders waren voorgelegd, kwam de praktische invulling voor de realisering vrij gemakkelijk tot stand. Meer dan 30 ouders boden zich aan om mee te helpen, en anderen doneerden geld om daarmee bouwmaterialen en gereedschappen te kunnen aanschaffen. Daarnaast kwam er onmiddellijk een stroom

de schooltuin

van gratis tegels en klinkers richting onze school. Door de hoge kosten op de gemeentelijke stortplaatsen waren velen maar al te blij om op deze manier overtollig tuinmateriaal kwijt te kunnen.

De uitvoering van de plannen kwam voor een deel neer op het verschuiven van grond. Het zand uit de te graven sloot kon worden gebruikt voor de hellingen van het theater en het verouderde witte zand uit de kleuterzandbak werd ondergrond voor de paden. Er werd driftig gestraat en gegraven, in een bestaande groenstrook werd een bospad aangelegd en in een ander deel van de toekomstige schooltuin werd door vrouwelijke leden van de ouderraad met twee rijen beuken een doorgangspad gemaakt. Daarna konden metselvaardige ouders aan de slag om met 50 x 50 tegels een knus theater te bouwen met drie zitlagen. Kortom, na een paar weken avonden weekendwerk lag de grondvorm voor een educatieve schooltuin klaar voor gebruik. In een zodanige opzet dat op diverse plekken heel eenvoudig uitbreiding mogelijk was, als nieuwe ideeën zouden opbruisen. De 'natuurkerk' was klaar, nu was het wachten op de 'gelovigen' ... en dat bleek niet zomaar vanzelf te gaan.

De verwachting was, dat alle leerkrachten nu massaal met hun groepen de schooltuin in zouden 'duiken' om daar hun natuuronderwijs te verzorgen. Dat bleek echter een utopie. We hadden (en hebben) wat dat betreft het tij niet mee. Er was meer aan de hand in onderwijsland. Vernieuwingen, zoals de invoering van computers, steeds meer aandacht voor zorgleerlingen, ontwikkelingen op het gebied van sociale, emotionele

begeleiding en nog wat andere zaken vroegen naast NME om voorrang. Daardoor was het moeilijk om de invoering van schooltuinactiviteiten steeds op de agenda te krijgen. Natuurlijk was het niet zo, dat er niets van de grond kwam, maar van een veelvuldig en structureel gebruik van de schooltuin was nog geen sprake.

Eigenlijk was het niet eens zo'n slechte ontwikkeling. Doordat het proces traag verliep was er ruimte (en tijd) om de tuin verder te detailleren en in alle rust te zoeken naar een opening in de richting van collega's. Die bestond niet in afwachten tot die zelf in beweging zouden komen, maar in uitnodigen om mee te doen met voorgestelde activiteiten. Meer dan eerst werden schooltuinactiviteiten gekoppeld aan bepaalde festiviteiten of thema's zoals voorjaarsmarkten, boomplantdag, kinderboekenweek-activiteiten, seizoenswisselingen, tentoonstellingen en jaarafsluitingen. Ook werd gebruik gemaakt van het beste wat je maar kunt doen: het inzetten van de leerlingen zelf. Steeds vaker gingen mijn groep 8 leerlingen naar een andere groep om daar leerlingen uit te nodigen om samen met hen de schooltuin in te gaan. Dat gebeurde vooral met kleintjes van de groepen 1 t/m 4. Langzamerhand ontstond er zo structuur en kwamen sommige leerkrachten vanzelf met voorstellen om er geplande wekelijkse activiteiten van te maken. Daarnaast kreeg ik een LIO-stagiaire enthousiast om zich te verdiepen in NME met prachtige door haar ontwikkelde lesmappen als resultaat.

Gestimuleerd door een werkbezoek aan Duitse schooltuinen onder leiding van Reinhard Witt werden nog meer gebruikaspecten toegevoegd. Uitgaande van Witt's

4 wezenlijke schooltuinelementen: natuur, spel, rust en creativiteit, werd onze schooltuin ook opengesteld tijdens pauzes en werd er onder leiding van een grootouder een jeu de boulesbaan aangelegd. Ook kregen kunstproducten van een gerealiseerde kunstroute een plaats in het 'groen'. Haast ongemerkt ontstond zo een goede balans tussen mogelijkheden en gebruik. Het had tijd gekost, maar in een gestaag proces van uitproberen en ervaren was een voedingsbodempoot ontstaan, die zijn vruchten voort kon gaan brengen.

Eén van de resultaten daarvan is het recente besluit om in de bovenbouwgroepen iedere week anderhalf uur met een groep van 20 leerlingen schooltuin- en NME-activiteiten te organiseren. Met heterogene groepen onder leiding van een leerkracht en stagiaires, zodat aan het eind van ieder schooljaar alle bovenbouwleerlingen regelmatig in contact met de natuur komen. Eigenlijk kun je gerust stellen, aan het eind van een jarenlang proces, dat de schooltuin op dit moment echt leeft. Er gebeurt regelmatig van alles. Er worden dingen gemaakt, onderzocht en vastgelegd, er wordt gevierd en van kunst genoten, er wordt onderhoud gepleegd en verzorgd, er wordt gespeeld en samen beleefd, er vinden ontmoetingen plaats en er is verwondering.

Wat wil je nog meer? Als dat geen genieten is voor een jeugd, die verder dan ooit van de natuur afstaat... Het is meer dan de moeite waard om ze daar weer naar terug te brengen!

Jos Korsten

Dit artikel is eerder geplaatst in Oase herfst 2008.